

mizo šest možnosti. Pameten, kakršen sem že, sem se ponudil, da vržem prvi. Uspelo mi je zadeti najbolj zajebrano varianto. Razbiti šipe enemu od sosedov. Odločil sem se za tipa, ki se dela frajerja in večkrat teži. Spustil sem se po hribu, pograbil kamen in kiksnil. Šele v tretjem poskusu je steklo zažvenketalo. Ponosno sem se vračal nazaj po griču. Irma in Ivan sta me opazovala in pričakala pred stanovanjem.

»Zajebal si,« je rekel Ivan, »zmotil si se v bajti.«

»Prav jebe se mi. Vračal se ne bom. Glavno, da je bil storjen vsaj poskus izvršiti voljo kocke.«

Zadovoljni smo se vrnili v brlog in nadaljevali s prazenjem eliksirja. Zdi se mi, da je Irma ob tem malo počivala, ker sva se z Ivanom, morda po volji kocke, slekla do golega, ona pa je, če se ne motim, ostala v modrcu in hlačkah. Dozdevno je nekaj mutila proti skupinskemu seksu, češ da ima rada le njega.

Zjutraj sem se zbudil na trojnem kavču z narobe oblečenimi hlačami, brez gat pod njimi. Gostitelja nisem hotel buditi. Spral sem si čekane, se umil in šel v mesto. Tam me je prestregel zateženi mali tip, pri čigar hiši sem pomotoma razsul šipo.

»Zakaj si to storil?«

»Profesionalna deformacija,« sem rekel.

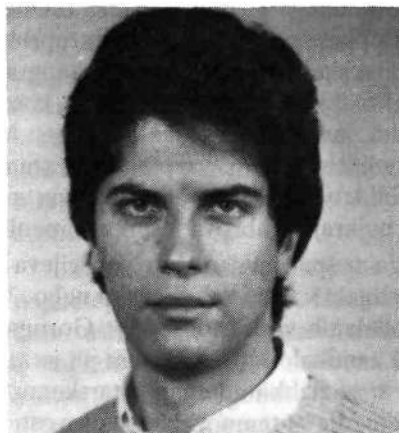
»Če mi ne povrneš škode v treh dneh, te bom res profesionalno deformiral!«

Nisem se hotel dolgo nategovati z njim. Bolela me je glava. Imel je akutno bolezen nerazumevanja.

»Dobro. Koliko?«

Povedal je znesek.

»Pa samo po kruh sem šel,« sem zavzdihnil.

Miran
Košuta

Sotar

Sonce je klekljalo na morju biser-no čipkovino. Poletje kot malokdaj. Ko je žareča preproga skušnjava, ki migotaje vabi na pot do obzorja. Z obronkov Svetega Primoža, kjer je ščavje poraslo kremenasto rušje previsov, je lajnavo cvrkutala v popoldan škržatja uspavanka. Da so kinkali bori po kraškem grebenu tja do Nabrežine, da so mehko dremale rante in latniki pod zeleno plahto vinogradov, da so

v toplem objemu morskih sap plivkale obale tržaškega zaliva. Tu in tam je trudno usnulost brega od Grljana do Štivana prešapnilo prhutanje grmi-

čevke, švist češarka ali krik galeba v daljavi. Kakor boleč, zategel jek, ker se bohotno septembrsko sonce zlagoma potaplja za mrzlejša jesenska obzorja... Nič več kot slutnja: kajti tisto popoldne je ognjenec navpično pripekalo z zenita in razbeljeno ožarjal pokrajino – čas za osvežujoči skok v kriško mornico, za plavanje do devinskih nabrežij in stopicanje po bibavičnem pasu med glinasto zagorelimi telesi, iskaje tisto, o kateri so pripovedovali doma pri ognjišču v burjastih zimskih večerih: Lepo Vido.

Pa je bilo treba ostati tam, na Straži. Dolžnost. Mnogi so ji pravili tudi čast. A kaj da je to čast, če se deset ostarelih butcev v soboto po malem šmarnu zmeni na placu pod vaško lipo, da jim bo nekdo varoval vinograde do trgatve, pa da mu bodo zato dodelili častni naziv sotarja in mero pridelka? Lepa hvala za takšno čast sredi poletnega žehtenja, ko je morje tako neznansko mikavno in zapeljivo!

Kakor od prešnine je brbotalo v meni: jezno, topo in zamolklo. Ker bi bil najraje stekel po strmih stopnicah med paštni do portiča, odmotal privez naše ščife, zaveslal na largo do tolmunastih zelenin Brojnice, kjer se voda z vodo spremeša v slanosladko mokroto in kjer bi se preznojen nalokal izvirkov za leno, brezskrbno puščarjenje sip vzdolž obale. Toda sotarski stan je veleval drugače. Najprej dolg, sokolji pogled z višin Straže na bogastvo pod tabo, na zeleno, v terase nakodrano gladino od Judovca do Ravnika, pod katero je skrito zrejala fruga – zlato jagodje. Potem nenaden, namenoma hrupen spust po lapornem melišču do studenca, da bi se šoje, srake ali kosi preplašeno razbežali in vsaj za uro prekinili vztrajno, kmetu tako pijavkarsko kljuvanje grozdja. In končno obhod paštnov – tisto prihuljeno dnevno vohljanje med trtami, tisto oprezno stikanje za mularijo, ki zoba na tujem, tisto stražarsko prežanje na vaščanko s tatinskim plenirjem v sosedovem gruntu ali na lakomno brezobzirnega meščana, ki osvajalsko lomasti po bregu (saj ni ograje... kakšna kraja neki... trta raste sama) in odnaša vinogradnikom najsočnejše šparune. Sotarska žandarmerija.

Nekaj davnega, slovesno obrednega je bilo v tistem zelenem potepuštvi. Kakor odmev pozabljene pokončnosti, ko se je vas uprla polovinarstvu mestnega kapitlja in odločila, da bo sama varovala vinograde. Takrat so ji valpti omrznili puntarsko kri z jeklom, ki je posekalo komaj olistene latnike: sadike malvazije, refoška, javorce in viteške garganje. A navada je ostala in odtlej so na grižo pod oljčnim gajem v septembru zarana prikapali sotarji, da bi si z žrebom razdelili trtje od Miramara do Farna za neizbežno dnevno vahto. Tisto jutro mi je najkrajša gabrova lesnika namenila Palovec.

Eksplozije španskega bezga v špalirju lantosov, akacijeva podrast in fontane robidja, ki so trnjevo brizgale v izprano grljansko nebo. Vmes nekaj s trto, oljko, češpljo in figo obdelanih vaških posestev: Gorjupovo, Beljanovo, Trogarjevo... Če je kam zamikalo tatove, potem jih je zagotovo tja, v odročno divjino Palovca, kjer si se zlahka odtegnil sotarskemu nadzorstvu in smuknil s polnim nadržem grozdja v temnozeleno gotovost brnister ali v deviško nedosegljiv boršt nad živo flišasto steno. Zato je bilo sotarjenje tam prej vražja nevšečnost kot dobrodošla možnost za ukraden popoldanski dremez. S Straže sem vzel pot pod noge še malo ne sprijaznjen z odžrebano

usodo. Negodovaje drežati v soparno škržatjo pesem... Med hrastjem in kaskadami špargljev se mi je leno vila steza v popoldanski dolgčas. Eno samo brezciljno postopanje mimo gruntov in baredov, dokler...

– Pregrobo za srno in predolgo za fazana... Človek brez dvoma, sem ugibal ob trljaju, ki je nenadoma zamajal latnik pred menoj. Delo za sotarja. Vedel sem še predobro, kako blago osmukne srnjad viseče grozde, kako se perjad skakljaje seli po preklah med brajdami in tisti tresljaj ni pomenil ničesar takšnega.

Iz nerazločne listnate gmote je drugič škrtnilo. Kakor od rjasto obrušenega krivca, ki se mu ob rezu trmasto upirajo grozdni peclji. Da, človek. A kdo? Zagotovo ne lastnik, Gorjupov, ki je kolnaril z drugimi pri lovu na tune. Oprezno, mačje neslišno sem se približal vinogradu. Potuhnil sem se za bršljanom, ki je bahavo zelenel na suhem zidu iz morskega peščenjaka. Sumljivo šumotanje se je znova oglasilo. Prihajalo je s sredine pašna, kjer se je z macanjem dehteče medila v septembrskem žaru najslajša Gorjupova malvazija. Še danes ne vem, ali sem sanjal. Med plantami se je gnedasto rastje orobilo v senčnato, lebdečo postavo, ki morda ni bila drugega kot udar sončarice, prikazen, porojena iz poletne vročine. V migetajočem izparovanju daljav je privid mukoma postajal mlado, visoko dekle.

Tista žida njenih las, spletena do ledij v dolgo, mehko kito, tisto vitko telo, ki se je prožilo do latnika v obiranju najsočnejše malvazije, tista sveža porcelanasta polt, ki je obljubljala tropske prelesti, tisti košček jasnine, neizmerno modrega neba v njenih očeh...

Lena... Če si sen, ne daj, da bi se prebudil, če nisi, potem ni bila resnica nikoli tako sanjska. Obstati brez besed, vkopan pred njo, neviden za perjanico drnine. Sotarski sum se je razblinil v njen mrmrajoči napev: ne, nobene kraje ni bilo. Gorjupovi so poslali svojo najmlajšo hčerko s plenirjem v breg, da bi pred trgatvijo raplaje izbrala ozimnico, najlepše grozdje, ki ga bodo razobesili po kašči in osočili tja do božiča z odrezkom krompirja v peclju. Lena...

Včasih sva se od daleč spogledala pri maši – ona na koru sredi tercijskega nosljanja Avemarije, jaz spodaj ob kropilniku, ves v čaščenju orgel namesto tabernaklja, v molitvi navzgor k bogovom ljubezni. Med nama nikoli besede. Da nisi vedel, če... Samo včasih sklonjen pogled, pordelo lice ali komaj zaznaven tresljaj glasu med večernimi litanijami. A kaj da ni bila to nevolja gruntarice nad bajtarjem, ki ji je tako vpadljivo dvoril z očmi?

Soparni vzduh prekopane ledine ji je oznojil čelo, da je segla po najzrejšem pagadebitu, iztisnila za oreh debelo jagodo na raskave, razpokane ustnice in jih počasi, mlaskaje ovlažila z jezikom, ko da bi štedila z blagodejnim grozdnim sokom. Kadar se je hipoma ozrla naokrog po zeleni samoti, sem se nagonsko potajil kakor divjad v svoj lož. Ker ni bilo nikjer nikogar, je pomirjena plahutaje izprašila krilo, privihala kamižot nad kolena in olajšano odpela modrc. Nekaj belega, opojno ženskega je zableščalo pod soncem...

Lenina golota me je iznenadila: prej bi bil zagotovo izkoristil priložnost

in jo ogovoril z običajnim sotarskim »hej, kdo tam?«, tako pa... Vdreti z besedo v njeno tišino, oskruniti svobodo telesa med trtami, zabresti s pogledom med njene prsi... Zmedena bi bila, osramočena. Morda bi me zasovražila in vse bi bilo izgubljeno. Zato sem ostal molčeč in negiben za kložo koprivja kakor odrabljeno, razdrapano strašilo. Z Leno sva se nevede čedalje bolj zapredala v čudno, vznemirljivo igro.

Ona tam na paštnu – vidna in nevidna za živo mejo drnulj, češminja in gladeža – v podrhtevanju telesa, ki je uživalo od sočnih mokrin grozdja, od senčnate osoje latnika, jaz kakor zamaknjen v čudež njene podobe, priklenjen na sosedovo gmajno, iz sotarja varuha nenadoma tat njene samote z nekakšnim občutkom opolzke poltenosti v sebi.

Lahko bi bil odšel, a nekaj me je nezadržno vleklo tja.

Gledati neopažen, prisluhniti neslišan, biti in hkrati ne biti – je bilo sploh kaj bolj dražljivega?

Od nekod – morda iz jagod, sonca, poletja ali Leninih oblin – je mezeče zaslužila vame mesenost skušnjave, popoldan je zadišal po prepovedanih frkarijah otroštva, po fračah, viščadah, ukradeni marmeladi in otipavanju deklic, ki so se šle zdravnika. Preplala me je blažena krivda. V solni kip začaran. Okamnela me je nevidna privlačnost, ki je postajala iz trenutka v trenutek silnejša, ko se je Lenina roka spustila po vratu navzdol do višnjevih vršičkov bradavic in kanila nanje nekaj zlate moštne sladkosti. Prsti so segli v razporek in prinesli svežine koži pod modrcem. Potem je roka omahnila niže med plisirane naborke krila, kjer se je za hip poigrala s čipkasto vezenino. Preden je dlan vzburjeno zdrknila pod kamižot, so se Lenine oči zapčile naravnost v mojo smer. Me je videla? Kaj da ji je levant, ki je prav tedaj buhnil z lagune v žerjavico popoldneva, odstrl zeleno zaveso pred mano?

Rožnata, komaj razkrečena stegna, lagodno sproščeno telo, odkiteni lasje, dve mehki jadri, ki sta na krnu njenih grudi lovili morskó sápo, in roka, tista božajoča desnica, ki se je drhteče vračala pod krilo – vse je bilo kot prej. Samo na ustnicah droben, izzivalen smehljaj. Meni?

Valovi vetra so butali v vinograde, na zelenih čeréh se je lomilo morje zraka, ki je sunkoma upogibalo rastje. Živa meja je zaplesala pred mano, da sem si moral poiskati varnejši ščit: slap robidja z brzicami živozelenega srobotá v podrastju. Lena se je prikazovala in izginjala, prikazovala in izginjala v plapolanju listnih zastav: stebła, češulje, grmi in popje. Kar je nenadoma zavelo z gradeške punte, ji je tako godilo, da je še bolj – ... kosmi češminja pred očmi... ko je globlje odgumbila razporek, so prsi skoraj popolnoma... šóp travja... z rokama se je hlastno raz-... sipanje poprha... segla je pod... protje zastira pogled... v ustih je z jezikom ovlačila prsta, sredinec in kazalec sta zdrknila... pregrinjalo koprivja... krilo se je enakomerno bočilo in plahnilo, kakor da bi... nihaj šipkove krošnje... telo se je zvijalo v krčih sladost-... modrorumena perjanka... vzdih, vzdih, najprej zateglo mrmrajoči, potem pogostejši, odsekani... zid drmožja... oko ni videlo, uho je slišalo... stoke, stoke... zeleno... veter narašča... močnejše... modro... hitreje... zeleno... dokler –

Lena je zadnjič jeknila v hipno tihoto bonace. Med vinograde je vzdihujoče pišnilo iz njenih ust nekaj čudežno presenetljivega – MOJE IME.

Želela me je, ljubila, kakor sem jaz njo ljubil. Tiho, s pogledi. Naenkrat je september zaduhtel pomladno v vonjavah majnice in glicinije. Moje ime iz njenih ust! Kakor penina me je osrečilo spoznanje, v tisočero lepih želja se je razpočil zarod, sladák je zaplaval po žilah. Lena... Takole sem se izsanjal:

– Nobene bojazni več. V nedeljo po maši se ji približam, ogovorim jo, naprosim za zmenek. Vse si bova zaupala, dušo in čustva. Drug drugemu, za vedno...

Tistega dne je bilo sotarjenja konec. Navdušeno sem odvihral domov po najkrajših stezah mimo borov in pilja na gmajni. Na pragu me je mati čakala... s kovčkom, oče s pismom in vozovnico. Stric Polde me je poklical k sebi na delo.

Naslednje jutro sem s parnikom odplul v Buenos Aires...

In nekega dne se vrneš...

Ti, ki jim nisi verjel, ko so pravili pod vaško lipo: ostani, svet je tu. Ti, ki si se jim rogal: starci, butci, svet je tam, onkraj lagune za obzorjem. Čaka me, svet z veliko začetnico, ne ta sotanska močvara. Svet, svet...

Imeli so prav.

Vse, kar si iskal, je tu. Vse, po čemer si hrepenel, je tu. Svet je tu. Vedno je bil tu. Samo ti nisi imel oči zanj. Slepo si strmел predse v modrino onkraj vaških stebrov, kamor te je klicalo neznano.

Da, vedno je bil tu. A ti ga nisi znal videti, še več: nisi ga mogel prepoznati, še več: nisi hotel...

Ker je bilo treba poskusiti, poleteti, zgrešiti. Stric Polde, emigracija, Buenos Aires...

In zdaj se vračaš. Petdeset let, da si spoznal to, kar so oni vedeli že zdavnaj. Svet je tu, vedno je bil tu.

Naenkrat se ti vse zazdi prazno. V veter si razsipnil dneve, leta, življenje. Za prazen nič. Pehanje, pohlep, odpovedi, uspeh... Za nekaj, kar te je čakalo tu, kjer si se rodil. V vasi. Izkriknil bi se, izmozgal od bolečine. Ker si ga toliko iskal in našel šele zdaj, ko si se vrnil. Da, tu je, ki te čaka. Ves tvoj svet...

kamniti greben Krasa v duhtečem objemu borov, terasasto pobočje Miramara, orlovski Kontovel v stopničastem sestopanju paštnov tja do morja, obalna cesta z alejo cipres, ki prebada obnebjje, čeri Brojnice, valobrani in portiči od Grljana do Devina kakor drobni kopenski okleski v turkizni modrini mornice – nad vsem pa spokojnost zalivskega neba v ščebetavem spreletu lastovk od barbanskega zvonika do megličaste Savudrije. Zeleno razkošje, kakršnega ne premore argentinska prerija. Še vedno enako, v ničemer postarano. Tu in tam za spoznanje bolj baredasto, poraslo

z robidjem, štrclji akacije in kosmi drnine, z nadstreški bršljana namesto latnikov, kjer se narava bohotno polašča zapuščene, neobdelane ornice. A vendar enako, tisto sanjano, še nedotaknjeno, komaj pozidano na brežinah in ob železniški progi, s truščem mestnega prometa v nižavah, ki ne bega več razpašene divjadi.

Ah, *vastedad de pinos*, *rumor de olas quebrandose*... S seboj si prinesel jezik gaučov. Druge, tuje besede so postale tvoje besede. In vse-skozi... isto hrepenenje: še enkrat, še enkrat videti domovino ruja in brnistre, skalni drn Krasa v morje, ta košček nebeške rodine. Kako te je prebodlo, ko si bral: »*Amo el trozo de tierra que tu eres, porque de las praderas planetarias otra estrella no tengo*...« Tam za veliko lužo je domotožje nekaj prekleto fizičnega: rezilo v prsih, naduha, ščemenje zrkel. Zgrabi te nenadoma, krčevito med pogovorom z znancem na aveniji ali pod večer na vrtu, ko te tvoja črnolasa španska žena pokliče k obedu. Melje in duši te tista mora, para ti drobovje do jutra počasi v belih, neprespanih nočeh. Da je vse, kar te spominja na dom, hkrati blagoslov in bolečina: predmeti, pisma, razglednice, Avsenikove plošče, odrezki poštnih nakazil družini, porumeneli nasmehi na slikah... Ko zvrneš vase zapovrstjo šilca tequile do nezavesti, ker so daljave premučne in hrepenjenja neznosna. Potem proti jutru – iz spalnice ženino smrčanje, v črni žerjavici noči polagoma ugaša oglje zvezd – te dnevna svetloba presoji z noro mislijo: ona še čaka. Znova in znova se vrača v vinograd med trte, ozira se po zalivu za brazdo parnika, rahlo ukrivljena, postarana, sivih misli in las. Lena... Da, takrat me je uzrla med protjem! Zato se je ljubila s seboj, kakor da bi se z mano. Izpovedati se je hotela s telesom, postati moja brez besed ali dotika, le s pogledom. In čeprav se je najbrž doma spremenilo prav vse, se Lena zagotovo ni. Ljubezen, tista prava in edina, je močnejša od časa. Čaka me... Misel postane upanje, obesiš se nanj kakor mravlja v povodnji na bilko, hraniš ga sredi tujine, dokler ne prerase v blazno, nerazumljivo prubitost. Čaka me! Šele potem je samota prerije znosnejša, južna ozvezdja spet zarisujejo znane poti in tvoja emigrantska Argentina zadiši po Krasu... Šele s takšno gotovostjo lahko preživiš službo, leta, oddaljenost, tequilo in črnolaso špansko ženo. In ko nimaš tam več nikogar in ničesar, pride čas, da se kakor *losos* odzoveš skrivnostnemu klicu izvira.

El lejano, *hacia donde ya no hay mas que la noche y la ola del designio y la cruz del anhelo*...

Leteča jeklena riba z lahkoto zmaguje brzice tvoje izseljenske reke. A bolj ko se bližaš ikram svojega bitja, močnejše razbija srce, pomalem prhni gotovost in v mozeg mezi strah. Bo še vse kot takrat? Ali me bodo prepoznali? In ona?

Stekleni nasmeški hostes, ki vabijo k ogledu celovečerca, ne morejo pomiriti neurja v tebi. Tornatore, Nuovo cinema Paradiso. Kako hitro se vse spreminja... Tako je z življenjem kakor s filmom. Sekundo prej si še ves zdrav, lep, mlad, poln moči na poti za srečo in kruhom, a že v naslednjem kadru se znajdeš sam, porabljen in star od spominov. Vmes je samo napis na platnu: Petdeset let potem...

A prvo, kar me prešine tu, doma, na Svetem Primožu, je vendarle – radost! Tako mi je, da bi se do onemoglosti nadihal domačije, vsrkal pod kožo duhtenja borov, dišave sleča in žajblja, da bi se upijanal boršta in burje, ki prinaša slani prš mornice. Tisto vzdihovano je končno pod menoj v zelenih sinkopah teras, v modrem neskončju zaliva in rumenem prostranstvu ograd, pokapanih z rujem. Od Repna do Devina – pokrajina, da zaščemi v očeh. Ima me, da bi se predal njenim čarom, vonjem, barvam, oblakom, da bi se srečen ljubil z njo kakor z žensko... Lena...

V hipu se počutim bledeža in sanjača, ko mi nekaj neubranljivega prišepne sotarski obhod vinogradov še pred obiskom vasi in domačih. V Palovec k njej! Kot nekdanj se spustim po vijugastem strugu v nižino k studentu, le da oprezneje, z grčasto drenovko za oporo. Noge trepetlikajo, tu in tam kleknem zaradi ostrega skrilja ali groblje, ki se je nakrušila iz rezkih prepok v steni. Da bi si opomogel in nadaljeval z nezmanjšanim korakom proti najinemu vinogradu, prikličem na dan, kar je še sotarskega v meni. Zaleže. Od nekod – bržkone iz minulega – brizgne v telo nov sok in že tekmujem s čmrljem, ki brenči proti Miramaru, s kroto, ki skaklja po presušenem retju, ali z brinjevko, ki frči z rešelike na latnik. Lahek, vesel, starčevsko mlad. Od Straže dalje mi nepričakovano lajša hojo vroča asfaltna preproga, ki je mehko pregrnila gramoz nekdanjega kolovoza.

In grem mimo Ravnika, Farna, Lahovca. Marsikje, kjer sem nekoč sotaril, se zdaj bohota robidje baredov. Drugod je drmo pokosil srp le zato, da bi se meščan ob nedeljah čim udobneje martinčkal na paštnu pred svojo rulotko. Trte komaj za žejo. Toda nekateri vztrajajo. Trogarjevi, Beljanovi in za ovinkom... Gorjupovo. Še je obdelano! Skoraj da vidim v daljavi sloko, preklasto gmoto, ki se sklanja pod latnik. Ne, nemogoče, le zdi se... A vendar: kdo drug bi raplal v tistem vinogradu? Napenjam oči. Korak za korakom se madež bistri v sivo žensko postavo. Dolga, srebrna kita, ramena skrušena, hrbet ukrivljen. Lahko bi bila... Srce poskakuje v golt, cesta postaja borjar, v plesu hitim proti njej. Zdaj sem že čisto blizu. Od zadaj ugibam o kroju gub na njenem obrazu, prste razločim, ki ščenijo raple brez fovča. Dvom splahni. Da, ona je, ona! Škržatji cvrkut je uspaval čas. In namesto polovice stoletja je tako minil le trenutek. Ko buhne še mornik med trte, je vse spet kot takrat. Le da jo bom zdaj pogledal, objel, stisnil in ji končno razkril zamolčano. Ljubila se bova stara po neizmerno dolgem čakanju kakor tisti par iz Marquezove knjige. Sotar je našel svoje bdišče.

Približam se ji oprezno in neslišno, da bi je ne prestrašil. Mehko ji položim roko na ramo.

– Lena...

Ozre se.

Tuj obraz, tuje oči, tuj glas.

– Cosa vuole? Questa è proprietà privata, se ne vada!

V presih vetra in škržatov curnejo besede človeka brez domovine. Odgovor kakor življenje drag:

– Oprostite, turist sem, samo turist...